प्रधानमन्त्री जंगबहादुर राणाको समयको नेपाल-भोट युद्धको ऐतिहासिक सामग्री

(गतांकको बाँकी)

ले आनावेगर लस्कर लाई कठीन पर्न जाला भन्या चित्तमा लाग्दा होंतु भन्या चि
ठी मैले लेख्नु सक्याको छैं भनी लेख्याको अथ मेजर कप्तान हरिमान सिंव
स्यात कप्तान बलबहादुर पाडे लेफटेन अम्बर बहादुर भडारी लाइ क्षेत्रगु
म्वा हानि कन तेसगुम्वाको १ कोन्स वरपर वेसविकट जागाहेरि दुस्मन कोथा
पलो आफना हातपर्न्या गरि १०।८ हजार फौज आयापनि दुस्मनको केही नला
ग्न्या किल्ला बनाई रसद खजाना दारुगोला पानी भित्र पारि मजगुती संग वस्न्या
काम गर भनी लेखी पठाउन्या र आजसम्म लिखि ख्यासिं साडीका गोदाम कोरस
द कुती मादासील भयो हो हामी पनी जेष्ट का २ दिन जादा कुगाकि ल्ला मा पुग्दा
तिमीले सुनागुम्वा होन्याका म गर भन्या अस्तिपनी कमानदी पठायाको छ तिमी
ले पनी आफ्ना हेसियारी खवर्दारी संग सुनागुम्वा होन्याका मगर भन्या लेखी
पठाउ र रसद न पुग्याको भया ज्यालापैसाल गाइ कन पनी वाकाउन्या मद्दत गरि
पठाउ जुमलावाट भाई श्री मेजर जनरल कृष्ण धोजकुवर राणाजी र काजी मे
जर कप्तान सुवाहरूले वैसाख शुदी १३ रोज १ का दिन जुमला पुग्या आहावाट
हामी भ्रिवाना पुगनु ५ कोस वाकी छ हिउको वचाव गरि भोट को मुलुक कुल
चन्या काम गर्छौं भन्या र मथेसवाट जंगबहादुर पाडेलासातफ राख्याका छन् भन्या
गापी सुवेडी वाट मैले सुन्या भनी पुस्कर साहका छोराले मासेत भनन आया होडा
माझ होला भन्या लागेपा वेतियातर्फ मानिस खुफने पठाउनु भन्या र साझेलालका
चिठी पठायाको आइ पुग्या विस्तार बुझ्या जुमलामा भाइ मेजर जनरल लाई कुचंग
र ताकलाखार जान्या काम वढी यागर्याछौ ताकलाखार कोर मानसरोवरको
जिल्ला सवै आफ्ना हात गरि रैती हरूलाइ तसल्ली गरि हात लिन्या काम गर्नु लुट
पिट १ सिनका पनी नगर्नु कुलगर्न आउन्या र लडन आउन्या को ज्यान न

राखनु आफु वस्याका ठाउं ताक लायार मा लाय फौज आया पनी डुस्मन केहि कोही निलाग्न्या
गरि कित्ताम जगुनी गरीवनाई तोपका माहवनाई पानी भित्र पारी किल्ला आड मा
र खट हिउपन्या समयसम्म लाई दारुवा नयो राख्री वारुदमा आगो न लाग्न्या गरि
य भन्या वेरी पराउ मुकाम कर्के शुभम्

ज्येष्ठ शुदी ३० रोज ४ मा

तसैदिनमा श्री मिनिष्टर जनरलका नाउंमा श्री जनरल धीर समसेर जङ कुंवर राणा
जीवाट लेखी चह्राई पठायाको ज्येष्ठ वदी १४ रोज ३ का दिन श्रामा पुग्या आजका दि
नमा कुन्तापुरी वाहाको वन्दोवस्त सवै मिलाई सुनाया न्वाहान्याका मगरोला शुभम्

ज्येष्ठ वदी ३० रोज ४ मा

तसैवखतमा श्री मिनिष्टर जनरल साहेवका हजुरमा यजौंचि सिद्धिमानासिंह राजभण्डारी नेपाली
श्री चह्राई पठाईयाको हिजो केसर सहर पुगनु भै श्री च्याँगपासि देवतालाई १ तोलाको सु
नका असर्फि १ चह्राउनु भै वाट साहीं वाजा वजाउनु लगाई सवै केसर ग्या भोग्या निगह
लाई ५० रुपैयाका लाल मोहर ५० रुपैया पेसाज्मा रुपैया १०० सुवाधनसुन्दर संगली
दछारिवक्सनु भयो श्री प्रद्युम्न मिनिष्टरनी साहेवनि २ पनी किनखापका पहिरमा गह
ना सवै पहेर्नु भै श्री च्याँगपासि देवताका दर्सन गर्न पाल्नु भया १०० रुपैयाका लाल मो
हर पुजालाई वक्सनु भयो दुलो नापरवन्न पनी केसरमा आई पुग्या श्री जठा जनरल
पनी केसरमा आई पुग्नु भयो दुलो नापटे उत्ताको दर्सन गर्नुहुंदा ४ फेरा अवाज गरा
उनु भयो केसरका भोग्या नाईक्याहरु पनी आई ११ आना ११ रुपैया ३ भेडा चढा
ई दर्सन गर्न्या आज व्याहान पनी श्री च्याँगपासि देवतालाई सुनका पाटला असर्फि
१ चह्राई दर्सन गर्नु भै केसर सहर पनी दर्सन गर्नु भयो आज आहा मुकाम भ
यो भोलि आहा वाट कुच गर्न्याछ दुलो नाप दुलोवम लैजान लाई मेजर कप्तान

नसुजानसिंवस्न्यातलेफत्तेनृद्दिकमना अधिकारीलाइमजाइ्बक्सनु भयो मुका
मकेहि शुभम्

जेष्ठवदी ३० रोज ४ मा

तस्ले विच मा श्रीजनरलकृष्णवहादुर कुवर राणाजी का हजुर मा प्रतिनचतुर्भुजक्षत्र
अर्ज्याल ले लेषी चह्राई पठायाको श्रीप्राइमिमिनिष्टर साहेवजेष्ठवदी १३ रोज २का
दिन वागदल टंडी कुचगरि वक्सी र सुवा मा राज गरिबक्सनु भयो आह्राटिमुन्याकार
सद हरुको सवैविस्तार भैले विंतिपार्दा तिमीले वेस नरह्र मेग मिहीनत गयाका रह्राछौ
स्यावास भन्या मर्जि भै षुसी भै वक्सी मलाई सवै कुराको सिक्षा वक्सी र सुवा दे श्री कुच
गरि वक्सी जेष्ठवदी १४ रोज ३का दिन षुकुवा भन्या जगामा मुकाम ह्रन्याछ र सदवो
कन्या फाराका कुरालाई आज सम्म जो बोकायो बोकायो अव उप्रान्त फारा नलाउनु
ज्यालादी बोकाउनु भन्या मर्जि भयो कुगावाट कम्या रावुरक गौंल सनक सिंथरा
नी र सुवामा आई श्रीप्राइमिमिनिष्टर का हजुमा दर्सन गर्नु भयो नीजको गौंललाइ
मर्जि भयाको तिमीले र मेजर कपतान दलजितविष्टले वसी र सम्पुन्याउका मगर
भन्या अर्ति सिक्षा वक्सी पाउलागी वक्सनु भयो अवर आर्ति सिक्षावमो जिम हामी
हरु तिनै जाना वसी आहाको रसद च लाउन्याकाम वुद्धिवकतले भैटाया
सम्म भर मग हुर गर्न्याछु श्री रैफल् टर पल्टन २ पाउर सव्वारी र श्रीराज दल
पल्टन र र सद चलाउनलाइ थामी वक्सनु भयो पैले सवै रसद वोकन्या पल्ट
न लाइ लैजाछु भन्या मर्जि भयो पछि र रसदले अडकाउनु हेला भन्या वेहोरा
ले अरु सवै थामी वक्सनु भयो २ पल्टन लैजाउ वक्सनु भयो औलडाभीका षव
र यथास्थितैछ भोघ्यालस्कर भैरवलीगुर मा २ हजार २५ सय छ भन्या हाम्रो
चेवाले वुझी आयो भन्या षवर छ शुभम्

ज्येष्ठ वदी ३० रोज ४ मा

तसैवखतमा श्री ५ सर्कारवाट श्री प्राईम मिनिष्टरलाई लेषीगयाको तिमीकु गातिरग
याकादिनदेषी तिम्रा छेमकुसल केही लेषी आयेन ताहाकसो भयो क्या भयो तिमी
लाई आर्मी वेरामकसाछ स्वर्गमर्त पातालसवै तिम्रा येदमाछ जसो गरि पनी श्री ५ स
र्कारको वढीयाइन्या पाठ गर्नु तिमीजीन्ये छौ ताहाको आपद्धावा वडुत घटीयाछ:
भेंटा सुनिछ आफ्ना जियका वडुत तरहमंग मं भार गन्याका मगास्या वढीया होला शुभम

ज्येष्ठ शुदी १ रोज ५ मा

ताहापछि श्री प्राइम मिनिष्टरयानवाट श्री मिनिष्टर जनरललाई लषी आयाको ल्याद्
का चलन गर्ना लाई टकसान्याका कालामोहर जती छन् कालो तुल्याई पठाइदिन्याका
गर आहापनी सुवा धन सुन्धरका आधा काला आधा सेतो गरि १६ हजारका ४ भा
रि रुपैया मेलफुगा तर्फ लिगञ्जा जीर्गा मेगजीन मार्फत वंदुकका कमानी गोद्रवं
दुकको फर्द पठाइदियाको छ फर्द वमोजिमको माल पठाइदिन्याका मगर आजकु कु
र घाट जानाको तयारी थियो ८ घडी रात वांकी देषी सिमसिम्या पानी पर्यो चारैत
र्फ हिउ पर्यो अरु खुल्याको छैन भोलि आह्मवाट कुच ईछु आहा देषी साथी
१५ ठाउँ साघु वनाउनु पर्न्या रहेछ र श्री रैफल लेटर पलटन २ को ४।४ पट्टी गरी ८
पट्टी ले ठुला ता पले जानु हुन्या गरि साघु वनाउनु पठाई दिञा मुकाम केरुङ शुभम

सामभिचको

श्री प्राईम मिनिष्टर साहेव वाट फिकाउनु भनी मर्जि भयाको असवाफ

वंदुक का इस्पात मुलकमानी			१००
२	२	कुन्दाकमानी	५०
२		काछुची वनाउन्या इस्पातका विभा भरको कलम	५०

न्सुजानसिंवस्न्यातलेफरटेन्द्रिकमन अधिकारीलाइ थगाइवक्सनु भयो मुकाम केहि शुभम्

जेष्ठ वदी ३० रोज ४ मा

तस्ले विच मा श्री जनरल कृष्ण वहादुर कुवर राणाजी का हजुर मा प्राहितचतुर्भुज
अर्ज्याल ले लेषी चढाई पठायाको श्री प्राइमिनिष्टर साहेव जेष्ठ वदी १३ रोज २ का
दिन वांगदलटे श्री कुचगरि वक्सी र सुवा मा राज गरिवक्सनु भयो आह्वादिनुन्याकार
सद हरुको सवैं विस्तार भैले विंतिपार्दा तिमीले वेसनरह्र लेगमिह्रीनतगर्योकाराको छा
स्यावास भन्या मर्जि भै खुसी भै वक्सीमलाई सवै कुराको सिक्षावक्सी रसुवादे श्री कुच
गरि वक्सी जेष्ठ वदी १४ रोज ३ का दिन खु कुवा भन्या जगा मा मुकाम हुन्या छ रसदवो
कन्या न्याराका कुरालाई आज सम्म जो वोकार्यो वोकार्यो अव उ प्रान्त न्यारा नलाउनु
ज्यालादी वोकाउनु भन्या मर्जि भयो कुगावाट कम्पा राउरक गौंल सनक सिंयत
नी रसुवामा आई श्री प्राइमिनिष्टरका हजुर मा दर्सन गर्नु भयो तीजका गौंललाइ
मर्जि भयाको तिमीहरु मेजर कपतान दलजिनविष्टले वसी रसुप्याउका मगर
भन्या अर्नि सिक्षावक्सी पाउलागी वक्सनु भयो अवर आर्ति सिक्षा वमोजिम हामी
हरु तिनै जाना वसी आह्राको रसदचलाउन्या काम वुद्धिवकलले भेटाया
सम्म भर मगदुर गर्न्याछु श्री रैफल पलटन र पलटन २ पाउ रखवारी र श्री राजदल
पलटन र रसद चलाउनलाइ थामी वक्सनु भयो पैलेसवै रसद वोकन्या पलटन
लाइ लैजाछु भन्या मर्जि भयो पछि रसदले अड काउनु हेला भन्या वेहोरा
ले अरु सवै थामी वक्सनु भयो २ पलटन लैजाइ वक्सनु भयो औंलडाकीका खवर
र यथास्थित छ भोयालस्कर भैरवलंगुर मा २ हजार २५ सय छ भन्या हाम्रो
चेवाले वुझी आयो भन्या खवर छ शुभम्

ज्येष्ठवदी ३० रोज ४ मा

तसैवखत्मा श्री ५ सर्कारवाट श्री प्राईम मिनिष्टरलाई लेषीगयाको तिमीकु गानिरग-
याक्यादिनदेषी तिम्रा छेमकुसल केहीलेषी आयेन ताहाकसो भयो क्या भयो तिमी
लाई आराम वेरामक सोद्ध स्वर्गमर्त्यपातालसवैतिम्रा पेटमाछ जसो गरि पनी श्री ५ स
र्कारकोवढीया इन्या पाठगर्नु तिमीजी न्यैछौ ताहाको आपदावा वहुत घटीयाछ
भेंटा सुनिंछ आफ्ना जियका वडुतै तरहमग मंभार गन्याका मगा सावढीया होला शुभम

ज्येष्ठशुदी १ रोज ५ मा

ताहापछि श्री प्राइम मिनिष्टरयानवाट श्री मिनिष्टर जनरललाई लषी आयाको सोद
काचलन गर्नालाई टकसाल्याको कालामोहर जतीछनु कालोतुल्याई पठाइदिन्याका
गर आहापनी सुवा धनसुन्धरका आधाकाला आधासेतो गरि १८ हजारका ४ भा
रि रुपैया मेलकुगा तर्फ लिगया जीर्ग मेगजीन मार्फत वंदुकका कमानी गेद्र खवं
डुकको फर्द पठाइदियाको छ फर्दबमोजिमको माल पठाइदिन्याकाम गर आज कुकु
र घाटजानाको तयारी थियो ८ घडी रात बांकी देषी सिमसिम्या पानी पर्‍यो चारैत
र्फ हिउ पर्‍यो अरु खुल्याको छैन भोलि आहावाट कुच हुंछु आहादेषी माथी
१५ ठाउं साघु वनाउनु पर्न्यारहेछ श्री रैफल लेटर पलटन २ को ४।४ पट्टी गरी ८
पट्टीले ठुलाठुला पलेजानु हुन्या गरि साघु वनाउनु पठाइदिनु मुकाम केरुङ शुभम्

सामभित्रको

श्री प्राईम मिनिष्टर साहेववाट झिकाउनु भनी मर्जि भयाको असवाफ

वंदुकका इस्पात मुलकमानी	१००
ऐ ——— ऐ कुन्दाकमानी	५०
ऐ ——— काछुचीवनाउन्या इस्पातका विभा भरको कलम	५०

जडु नन्द न भन्ने फाले वना भाकेन ज नलाग्याका रेफल वंदुक मि ध्याप्याको भया भो वाडोप ठाइदेउ न सिडी याको भया मानि सथपी चाडो सि ध्याइरान म जगरि प ठाइदउ

ज्येष्ठ वदी १ रोज ५ मा

नकल व अमा श्री मि निष्टर जनरलका हजुरमा श्री जनरल वहादुर नरसिंह कुवर राणाजी बाट लषी चढाइ पठायाको फुगापरांम भयाको श्री प्राइमिनिष्टर दाज्येज्यू बाट ले षी आयाका पत्रलं विस्तार बुझी मालुम भया हो भनी लेषी वक्स्याका कुरा लाइ चिठी आउनी मात्र २१ रोज पक्ये सला भोदिन्याका म गन्यो डि ठाष्ठी लाल भडले रसद वन्द गर्न नजा न्यावावत् जरिबाना गरि वक्सन्या काम वेस भयेछ मुखी गीराजार घोजें थोपक्याल विष्टले जमायाको फौज श्री वरष मल्लन् का साथ मा पठाउनु भन्याव हाराको चिठी गया कार्ल त्यिमीले पनी लेषी पठाउनु भन्याग हिउले रला थुनियो भन्या पनी हिउ कोक्या उगरि ले जानु ने सवेला मा आफ् ना फौज लाई रसद पुगन्या केहि कुशल पनी हर्कत हुन नपाउन्या वन्दोवस्त गरि फुगामा चाडो जान्या काम गर भन्या अम्वर सिंकुवर रा णाजी लाई लेषी पठाउन्या काम गन्या व छियाहोला भनी लेषी वक्स्या व मोजिम निजरा जार घो ज्ये ठोपक्याल विष्ट र कपतानलाई लेषी पठायाका दस्षत् का नकल २ चढा इ पठायाको छ नजर गरि जाहेर होला मुकाम तानसेन शुभम्

आम भित्रका

स्वस्ति श्री महाराजकुमार कुमारात्मज श्री जनरल वहादुर नरसिंह कुवर राणाजी वहादुर कस्य पत्रम् आगे कपतान अम्वर सिं कुवर राणाजी सुवेदार रत्नमान सिंके अधो निगउप्रान्त ज्येष्ठ वदी ५ रोज २ का दिन श्री प्राइमिनिष्टर दाज्येज्यूका फुगा तरफ स वालिहुदा श्री मिनिष्टर जनरल दाज्येज्यू वाट ये स्तो लेषी आयाको रसद रोक्या

वावन् डिठाश्रीलाल भट्टलाई जगिवाना भै अवफेरि यस्तो का मगन्या भन्या जीगीअैनव:
मोजिम् सजाये होला भन्यावे होराको चिठीलेषी गयो सुस्तांगी राजालेर घोर्ज्य थोप
क्याल विष्टले जमा याको फौज श्री वरप्पलन् का साथमा पठायानो भन्या वर्षासि हो
ला भन्यावेहाराका श्री मिनिष्टर दाज्येज्यूवाट र ह म्रा तर्फ वाट चिठीलेषीगया को छ
तिमीहरुले पनी सोवमोजिम् नीजराजार घोर्ज्य थापक्याललाई वेसगरि सुरुाई सुनाइ
दिन्याकागर्नु वेसा षब्रि कल्दा हिउले वाटो सुकन्या रहेछ भनी आजती मीहरुलेले
खिंदा सो मुनासिक जेठका १०।८ दिन जादा कुच गर्न्या मेजा मिलाइ पठायाका छ कदा
चित् हिउँले ~~कदाचित~~ रस्ता छुनिया ~~कस्ता~~ हैछ भन्या पनी श्री वरप्पलन् र जीगी अजाना
पाल असावाफ गेठूलाई हिउँको रडाका को वडु ते वचाउ गरि ले जानु आफना फौज
लाई खरिद गयाका रसद जायदान भयाका जनावरलाई वोकाई केही कुरावाट हरुका
र गाफिल हुन नपाउन्या वन्दोवस्त गरि रुगा तर्फ चांडा जान्याका मगर जेष्ठ शुदि १ रोज
५ शुभम्

थाम्भित्रको

स्वस्तिश्री मद्राजकुमार कुमारात्मज श्रीजनरल वद्रीनरसींह कुंवर राणाजी कस्य पत्रम
आगे सुस्तागी राजा आगान कुग्यानुर्व घोर्ज्य ठापक्याल विष्टके यथोचित उप्रान्त ति
मीहरु रजनाले जमा याको फौज जोद्ध श्री वरप्पलन् का साथमा पठायेनो भन्या
वर्षासि होला भन्या वेहाराको चिठी श्री मिनिष्टर जनरल दाज्यज्यू वाट लषीगयाको
हाला सोवमोजिम् तिमी हरुले जमायाको फौज निजपल्टन् का संग पठायनो भ
न्या वर्षासि होला सो जानी मेजकुर पल्टन्का साथमा पठाईन्याका मगर जेष्ठ शु
दी १ रोज ५ मुकाम गान्सन शुभम्

जेष्ठ शुदी १ रोज ५ मा

तस्मै विचमा श्री प्राइमर मिनिष्टर साहेवका हजुरमा विर्गेडीयर जनरल ब्रङ्ग वहादुर कुं
वर राणाजी वाट लेषीन्च ह्राइ पठायाको ज्येष्ठ वदी ५ रोज २ का दिन श्री प्राइम मिनिष्ट
र यानदाज्येन्यूका सवारी केही फुगा तर्फ लाइ पाउला गनु भयो अव प्रांत ज्हालाई
ले षपछ गर्नु पर्दा ह्रा म्रानाउमा लेषी पठाउनु भनिले षनु भयाको सिर चढा आ अव
उ प्रांत यस तर्फ जो भयाको षविस्तार हजुरमा विंतिच ह्राई हजुर वाट सिक्षा अति को म
जिविक्साव मा जिम काम गर्रुला यस तर्फ आज सम्मको हाल सुरत तिंगपा स्लीगा वाट छ ज
ना भोट्या चेवा आयाका रह्याछन् ते मध्ये तिन जना ३ मा पुलडार वाट भागपाछन् ति
तिन जना ग्यालु चुड आमाका लाई विकठले पक्रार सो वेहोरा श्री प्राइम मिनिष्टर दाज्येन्यू
का हजुरमा विन्तिच ह्राइ पठाउदा तिन्चेवा हरूलाई नेलहाली थनकु थाषनु अवउ
प्रान्त आयाका चेवालाई मारि दिनु भंन्या मर्जि आयाव मो जिम पक्रियाका चेवा जना ३
लाई नेल हाली थनकु थाप ठाउन्याका म गन्या इनै चेवाले गन्याका विस्तार तिंगपा स्लीगामा
स्का जिवस्याका छन साविकका सिपाही १०० छन् से षे वाट २ ज्मादार ५० सिपाही आ
याका छन् ते स जिल्ला भरवाट २ घरको १ जवान् श्वावा पानी सामेले गनुला गीर हे
छ रस्त पनि अनेत्र वीक्रीन गर्नु भंन्याउर्दि भे रहेछ अजाना लाई घरको १ थानि
सिसा उठाउन लाग्याका छन ठाउ ठाउमा चौकि विकेट डाकेर स्याका छन पट्टि डिगर्चा
को जाक्याका जी लस्करली तिंग्यामा आउछ ल्हासाको अम्वा सठाका जी चिनीमा भोट्या
भारदार ग्रामको स्मेत ठेरलस्करली कुति केरुं तर्फ जांछन् भन्या विस्तार अघि श्री
प्राइम मिनिष्टर यानदाज्येन्यूका हजुरमा विन्तिच ह्राइ पठायाको हो आजकाल
भोट तर्फ आउन्नो तुवन्द भयाको छ चिनीया भारदार तस्तर्फ पनी आया भन्या
भ रिस्के चिठीलेसी कुरा गरि त पार्नी हरू श्री ५ वादसाह का हो हाम्रा सलाम छ
त पार्नी हरू सीग हामी लडन आयाको हाइनौ भोट सग लडन आमा काइ भांन
चिनीआ लाई ठुलो फै मानि परस्तानु उ तिरर्टा पनी भोट सीग मिलि हतियार